

Alexandra Rusu, Maria Tănăsescu

Femei la graniță

Ce ne scriem când nu ne citește nimeni

I.

Măriuță,

Toată lumea pare să aștepte weekendul, weekendul. Eu aștept mereu ziua de luni, sper enorm de la ea, deși speranța asta mi-a fost diagnosticată în fel și chip. Pur și simplu îmi vine greu să suport accesele de relaxare obligatorie, mutilarea zilei în mic-dejun, prânz și cină, letargiile în serie, așezatul și ridicatul de la masă, revolta și luatul de la capăt. Între două runde de gătit, am zis să scarpin limaxul ăsta de zi de sâmbătă pe burtica rece și să-ți scriu.

Tu ești sora mea într-ale gătitului, așa că pot să-ți spun: stau mult la cratiță și caut izbăvire în asta. E ceva la fel de vechi și de absurd ca mersul la biserică, la fel de satisfăcător pe termen scurt și la fel de incompatibil cu restul vieții. Cratița e o relicvă fals făcătoare de minuni, un cordon ombilical cu femeile din familia mea, e adevărul din spatele jucăușului „fac ceva bun de mâncare“, care pare ușor, deși nu e, și vinde pielea ursului din pădure — de cele mai multe ori nu-mi iese bun. Foarte rar gătesc de bucurie, de obicei gătesc de nevoie, de vinovăție, de

nervi, de dor, de poftă. Niciodată de plictiseală. Cel mai des, de frică. Mi-ar plăcea să fac ceva atât de absurd cum ar fi să gătesc în secret.

La categoria texturi pe care buricele degetelor mele și le vor aminti și când vor legăna larve, n-o să insist pe cea netedă și pulsatilă — dar să știi că cealaltă e pielea tocătorului. Uneori, tocătorul meu e plin de tandrețe, se usucă rapid, se curăță singur, nicio suspiciune între noi. Alteori, se așchiază și rămâne jilav, păstrează mirosuri, îmi imaginez cum colcăie de bacterii micul cadavru de lemn. Totuși, relația noastră are o constanță monahală și, oricât de șubredă îmi este uneori credința, mă întorc și bat toaca, respectiv tocătorul, până când afirmația forțează realitatea să capituleze din nou.

Mi-ar plăcea să le cunoști pe femeile din familia mea, cumva și tu faci parte dintre ele, și primele sunt bunicile. Eu scriu, dar tocătorul așteaptă, următoarea masă e după colț, deși abia am strâns-o pe ultima. Așa că o să le trec în revistă un pic milităros. Bunica mea Vali a gătit încontinuu toată viața, ea știe din ce, fiindcă n-aveau de niciunele. Nu se clinea din bucătărie și gătea cu înverșunare, cu ură, cu nervi. Mâncarea ieșea fadă, dar — asta aș zice acum — curată, fără înconjur. Bunica mea Doina gătea mai gustos, mai greu, mai păcălitor. Unele lucruri ieșeau bine, altele te puneau la pat. Nu gătea cu ură, dar nici cu bucurie, gătea în mod clar din datorie și cred că uneori reușea să-și facă datoria mai plăcută, mai ușor de înghițit, ca să zic așa.

Cu câteva zile înainte să moară bunica mea Doina, știi că sunt zilele alea de *limbo*, sigilate între diverse tipuri de durere, când totul e foarte aproape, dar nu încă aici, în fine, în zilele alea tot ce am putut face au fost niște covrigei, după rețeta ei de saleuri. Ea le făcea lunguiețe, eu le-am împletit în opturi, în infinițele, pregătite pentru ce va urma.

M-au ajutat mult în ziua aia frământatul, modelatul, așezatul în tavă, chiar și mâncatul de care uitasem de ceva vreme. La țară sunt munci specifice fiecărui fel de jale. Gătitul e pentru înmormântări și doliu, prășitul, ca să te ridici pe picioare când tragi la pat, curățenia, pentru frici. Bunica mea Vali le știa pe-astea, deși nu știa că le știe.

Mă întreb ce-ar zice bunicile mele dacă ar vedea ce-i gătesc copilului. Budincă de chia, cușcuș marocan cu caju și stafide, porc cu ghimbir. Una ar zice: *tu n-ai minte, tu, fată*. Și cealaltă: *vai, dragă, m-ai lăsat bujbé, ia mai zi*, în timp ce și-ar flutura degetele ca pe un evantai. Și cam asta cred eu că rămâne după noi, oricâtă mâncare am face: vânticelul inexistent. Amintirile celorlalți, cele din mintea lor și cele povestite, între care suprapunerea e mereu imperfectă, creativă. Forme de nisip cinetic, le ridici și vezi ce a rămas dedesubt, repede, că le spulberă vânticelul. Amintirile se fezandeață cu ce-ți priește, cu ce-ți folosește și cu ce poți suporta, mai ales.

II.

Alexandrita,

Trebuie să vorbim despre mâncare. Pentru mine, a fost unul dintre lucrurile pe care le făceam ca într-un somn adânc. M-am trezit foarte de curând la violența ei expresivă, la plăcerea lent eliberată, la bucuria ei imediată, condusă mai curând de copiii mei.

Despre ce vorbim când vorbim despre mâncare. Sigur că întâi despre bunici, dar m-am oprit și m-am întrebat de ce. De ce sărim direct la bunici, adică. La mine ține tot de starea de perpetuă somnolență în care s-a derulat copilăria. Tot ce făceam cu părinții avea un aer milităros, obligatoriu, poate lipsit de plăcere. Sau ocultând plăcerea, pentru că, dacă i-am fi dat voie la masă, ne-ar fi năpădit de peste tot ca o miere tragică. În schimb, viața cu bunică-mea avea alți timpi de coacere, ea avea darul perfect de a se mișca prin lume cu hotărâre, cu o convingere de nechestionat. Așa erau și mesele ei: rutine gustoase, un pelerinaj perfect orchestrat, la ore fixe, în jurul plitei de la sobă.

Amândouă bunicile mele, pentru că tot le pomenim, erau dumnezeițele meselor sărace. Ica și Maria. Ica avea un simț hipertrofiat pentru măsura tuturor lucrurilor. Singurul loc unde ochii ei aprigi se închideau și îngăduiau erau excesele alcoolice ale bărbaților din familie. Pe toți i-a urmărit cum se transformau în amintiri cu alcoolemie explozivă. A dansat cu ei pe limba și în ritmul lor: valsuri mai lente sau cha-cha-chauri grăbite. Ica gătește, de când o știu, neclintit. Nicio modă nu a ajuns-o și a ales mereu drumurile întortocheate către un anumit gust. Cred că ne putem imagina ce a tocat ea pe tocătoarele ei vechi de văduvă foarte tânără și cu plămânii mărunțiți de tuberculoză. Mie mi-a lăsat plăcerea rutinei. Ce secret bine păstrat!

Copiii mei sunt foarte legați de mâncare. De amintirea ei. Dintre toate lucrurile din lume, au ales să lege niște fire invizibile între noi, părinții, și ei, copiii, și diverse feluri de mâncare, vârste și locuri. Au amintiri perfect conservate, știu exact unde am mâncat și ce, cât de mult ne-a plăcut fiecăruia în parte, cum eram îmbrăcați. Au arhivat rămășițele zilelor bune și tot ce își doresc e să ne mai hrănim din ele, încă o zi, încă o masă. Să mai mergem împreună la Brașov, ca atunci când am mâncat supă de ceapă între Crăciun și Revelion, mama, mai știi restaurantul unde puteai să arunci cojile de alune pe jos, când mai mergem acolo?

Dar nu doar ei. Și noi, părinții lor, în felul nostru infirm, ne uităm înspre mâncare ca înspre o mare preoteasă, singura care ar putea să ne mai aducă împreună.

E ca un reflex condiționat al fericirii mâncarea pentru familia noastră mică, dar cred că vine dinspre o familie mai mare și mai întunecată, al cărei arbore genealogic se pierde, așa cum gustul amărui și straniețea măslinii vin dinspre un trecut pe care nu îl mai putem cuprinde și replica, e ceva atât de arhaic în fructele astea umile, e ca și cum ai mușca dintr-un cuvânt din Biblie. Mi-ar fi plăcut să-mi spună Ica — sau Maria, care ardea mereu plăcintele — că, dacă toci vinovăție, mănânci vinovăție, visezi vinovăție și apoi naști vinovăție, ca pe o pâine uitată la dospit.

III.

Uite, Maria,

Le-am tăiat și le-am lipit într-o horă dementă: Ica și cealaltă Maria, Doina și Valeria, și Victoria, și Sofia, și Mina, astea sunt mătușile mele, și Viorica, și Gabriela, astea sunt mamele noastre, și Alexandra, și Maria, și cealaltă Alexandra, Sașa, care e străbunica mea din Basarabia. Când leșinată, când sălbatică, hora merge înainte. Doar eu rămân fără suflu, îmi trag mâinile și mă duc un pic pe margine.

Adevărul e că nu le cunosc deloc pe femeile astea. Le știu ca mame și ca bunici, ca mătuși. Nu le știu ca femei. Știu frânturi, bobite de povești, stau ca sămburii în rodie. Te stropești de suc roșu când vrei să vezi ce-i acolo, și nu mai iese. Nu-s povești despre putere, ci despre rezistență. Anduranță, dârzenie, ar zice ele, reziliență, am zice noi. Supraviețuire, mă tem — cred că mă tem de supraviețuire doar ceva mai puțin decât de moarte.

Dar iată rodia:

Doina și-a întâlnit bărbatul pe stradă, era pilot de vânătoare, a crezut că leșină pe loc. Acolo și atunci a zis că se va mărita cu el — mai mare cu doisprezece ani, divorțat, refugiat. A făcut treisprezece avorturi în miros de tuberoze. A luat masa în oraș cu prietenele ei până la nouăzeci de ani, într-un loc unde adorau papanașii. Așa a povestit ea.

Valeria nu avea degetul inelar de la mâna stângă, deci îi era greu cu verigheta. Avea de fapt jumătate din deget și o purta jumătate din timp. La cincisprezece ani a fugit de ruși în pădure cu surorile ei, unde au stat ascunse trei zile. Au avut noroc. Pe bunicul meu l-a întâlnit într-un tren, erau din sate învecinate din Ardeal. Se certau mult, cu înjurături grele, dar au plecat repede unul după altul când a venit trenul. A povestit foarte puțin.

Mina a fost croitoreasă de lux, i-a fost luată casa și la bătrânețe a primit un apartament în Ferentari. Victoria avea cele mai frumoase cozi lungi împletite, cărunte, pe care le răsuca ca pe o coroană. Niciuna nu a avut copii. Sofia a avut doi și un bărbat care a purtat în inimă toată viața un glonț, primit în război. Era ca un taur. Ele nu au povestit deloc.

Alexandra din Basarabia l-a văzut pe străbunică-miu, care era jandarm, pe un cal alb, într-o iarnă. Dar cum s-a văzut așa bine calul alb, dacă era zăpadă? Să fi fost negru? Să-l fi urcat pe calul ăsta chiar Alexandra? Cert e că el, străbunicul coborât de pe cal, se minuna de fiecare dată când dădeau balet la televizor, pe vremea lui Ceaușescu, și tuna către ecranul plin de purici: *Asta-i soția lui? Nu*

ii?!? Păi și cum s-o apuși di colo șa? Alexandra a fost soția lui. Sper că au baletat ceva prin casa mică și întunecoasă, cu miros greu, în care i-am cunoscut pe finalul vieții lor, când calul alb era oale și ulcele.

Pe străbunica mea o chema Alexandra Rusu. Stranie treabă să-i văd numele pe cruce, cu anii respectivi și intervalul închis. Între parantezele astea, Sașa, o să fac minuni în bucătărie, așa să știi.

IV.

Adevărul, Alexandra,

E că plâng la nunți.

E ceva în topica textelor religioase: o ordine ca o frișcă sufocantă, excesivă, ceva baroc; o caligrafie insuportabilă care mă supune, mă îngenunchează fără să știu de ce.

Și tu, mireasă, mărită să fii ca Sarra, să te veselești ca Rebeca, să te înmulțești ca Rahela, veselindu-te cu bărbatul tău și păzind rânduielile Legii, că așa a binevoit Dumnezeu.

Îmi imaginez că, pe sub văluri, Ica, Maria, Alexandra și cealaltă Maria, Valeria și Doina și Victoria și Mina și Luminița și Gabriela-Cornelia, pe sub numele de botez, aruncate în lume ca niște sâmburi de rodie, pe sub straturi de rușine, s-au gândit cum să le fenteze pe Sarra, pe Rahela și pe Rebeca. Mă întreb cum ar arăta pietrele de mormânt și, mai ales, parantezele închise ale acestor femei: Sarra, Rahela, Rebeca.

Mărit să fii, mire, ca Avraam, binecuvântat să fii ca Isaac, să te înmulțești ca Iacov, umblând în pace și lucrând dreptatea lui Dumnezeu.

Cealaltă Maria s-a căsătorit din întâmplare, în urma unui pariu. Petru fusese părăsit în ajunul nunții de iubita lui și o știa pe Maria de pe strada lui, orfană și simpatică. El avea de respectat o promisiune, un pariu făcut cu el însuși: că nu trece anul fără să se fi însurat. Ea îl urmează pe lunganul care avea motocicletă cu ataș și idei un pic stranii, îi face plăcinte și supă de salată verde, apoi trei fete. Apoi îl plânge, *unde pleci tu, Petre*, apoi beznă amorțită încă douăzeci de ani. Și iese și ea din scenă, se mută între paranteze, acolo unde ne e tuturor mai ușor să o iubim.

Ica mi-a dăruit de curând verigheta ei, îi rămăsese mare, *ia-o tu, mamă, e aici topită și verigheta lu' Florea*, copilul de trupă mereu furios, mereu beat, mereu apăsător de orice încăpere. Când eram mică și toată lumea îmi spunea că semăn așa de tare cu Ica, de sigur e mama mea, mă întrebam de unde poate să-i vină numele: Ica Mărunțica, poate. Ea e o vijelie cu degete prea subțiri, uite, îi alunecă verigheta, îi alunecă viața între straturile ei de regina-noptii și duminică.

Plânsul își are vremea lui, și râsul își are vremea lui; bocitul își are vremea lui, și jucatul își are vremea lui; aruncarea cu pietre își are vremea ei, și strângerea pietrelor își are vremea ei; îmbrățișarea își are vremea ei, și depărtarea de îmbrățișări își are vremea ei.

V.

Sora mea,

Nu există nuntă la care să nu plâng. Și la care să nu rezoneze bobul de uraniu din pieptul meu de obicei lipsit de credință, pe verticală, și de încredere, pe orizontală. Ceva orb și surd se trezește acolo, ceva foarte vechi și cu respirație foarte scurtă. Căsnicia e un reactor nuclear, îmi vine să zic, un RBMK-1000. Încearcă să controleze radioactivitatea cu unelte atât de failibile.

Dar nu vorbeam despre căsnicie, ci despre nuntă. Mi-am dorit mult în viața asta să fac una. Am făcut. Prietena mea cea mai veche a ajuns după miezul nopții, atunci când și-a terminat de cusut rochia. Nu m-a furat nimeni. Bunica mea Doina a zis că a fost de vis. Ea și cu Vladimir, pilotul, făcuseră doar o petrecere acasă, în bucătărie. Eu îmi aduc aminte totul cu uimire și cu puțină groază, ca atunci când vezi îmbarcarea pentru Ziua Z în documentar.

Dar știi o nuntă ideală și realistă în același timp, una la care aș adera fără suspiciuni: Zula și Wiktor în

Cold War al lui Pawlikowski. Și-o oficiază singuri într-o biserică părăsită, după o viață în care s-au evitat, ratat, pierdut, iubit, urât, uitat. E ideea ei, din ce țin minte, sau cel puțin ea ține slujba. O slujbă la fel de valabilă ca oricare alta, cel puțin pentru surorile ei. Când termină, fac și ei ce face toată lumea, doar într-un fel mai evident.

Mă apuc să-mi rescriu viața ca pe o copertă de best-seller internațional.

VI.

Alex,

Căsnicie vine de la casă, iar casă, cu puțină răbdare, vine de la negurosul *kat*, adică lanț, legătură sau împletitură. Ce se înlănțuie, ce se împletește, ce se leagă, ce se construiește, ce pereți se ridică în închipuire. Iar asta doar presupunem, aproape că doar ne imaginăm. Istoria cuvintelor e ficțiune, e speculație savantă, e rătăcire, dar una voluptuoasă. Cam așa e și căsnicia, dar să ne întoarcem la nunți. Una dintre nunțile mele preferate e cea din *Breaking the Waves* al lui Von Trier. Pentru că e orchestrată ca un dezastru anunțat, pentru că e un miez luminos în naivitatea lui Bess din care s-ar putea hrăni orice mireasă.

Am început scrisoarea asta alaltăieri, cu o dispoziție rece și fragilă. Gânduri elastice, care traversează aglomerări opace de secunde. Mă gândeam cum aruncăm totul în joc la nuntă, ca niște jucători de poker orbi. Dacă fraza asta ar fi ultima și ar trebui s-o joci, cum ar suna? Ultima dată când mângâi un tocător. Ultima dată când îți alegi cuvintele. Dacă ar fi șase, ca într-o sextină, care ar

fi ele? Sau doar unul? Dacă nunta e doar un *escape room* în haine bune, și totul începe și se termină acolo, între pereții ei? Dacă o căsnicie e doar o poezie cu formă fixă și toți avem de respectat numărul de strofe, și ne vine tuturor rândul la rimă?

Am început altă dată o scrisoare pe care aș fi terminat-o cu o nuntă. În schimb, i-am pus toate formulele de încheiere, cumiți, chiar și punctul.